ZAMONAVIY TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Boltoboyeva Marjona Bahadirovna
CHDPU Turizm fakulteti Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili)
Ilmiy rahbar: *CHDPU pedagogika fakulteti*
Karshiyeva Dilbar Eshpulatovna.
"Umumiy pedagogika"kafedrasi v.b dotsenti
pedagogika fanlari falsafa doktori(PhD),
https://orcid.org/0009-0009-7105-2792
Email: d.karshiyeva1986@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada zamonaviy texnologiyalar ta'lim sohasida katta o'zgarishlarni olib kelmoqda. Sun'iy intellekt (SI) bu jarayonning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. SI yordamida o'qitish jarayoni yanada samarali, individual va innovatsion bo'lishi mumkin. Ushbu maqolada SI ning ta'limdagi o'rni, afzalliklari va kelajakdagi istiqbollari haqida batafsil ma'lumot beramiz.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, ta'lim, ijtimoiy soha, dars, bilim, ko'nikma, iqtisodiyot, zamonaviy texnologiya, yangiliklar, qonun, qaror, aqliy faoliyat, talqid o'rganish.

Аннотация: Статья посвящена анализу роли и целей искусственного интеллекта в образовании, а также положительных и отрицательных аспектов его применения в этой области. Сегодня искусственный интеллект стремительно проникает в сферу образования, как и в другие области, и в ней представлена информация о преимуществах и недостатках его эффективного использования в обучении учащихся, развитии их знаний, навыков и компетенций, а также в организации учебного процесса с широким применением интересных и современных инструментов.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образование, социальная сфера, урок, знания, навыки, экономика, современные технологии, новости, право, решение, умственная деятельность, обучение на примере.

Abstract: The article is aimed at analyzing the role and purpose of artificial intelligence in education, as well as the positive and negative aspects of its implementation in this field. Today, artificial intelligence is rapidly entering the field of education, like other fields, and information is provided on the advantages and disadvantages of using it effectively in educating students, developing their knowledge, skills, and competencies, and organizing lesson processes with the extensive use of interesting and modern tools.

Keywords: Artificial intelligence, education, social sphere, lesson, knowledge, skills, economy, modern technology, news, law, decision, mental activity, learning by example.

Kirish

Ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, mamlakatimizning sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanuvchi dunyoning yetakchi davlatlari qatoriga kirishiga erishish, shuningdek, «Raqamli O'zbekiston - 2030» strategiyasida belgilangan maqsad va vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabr "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-son qaroriga asosan bugungi kunda barcha sohalarda xususan ta'lim tizimida ham sun'iy intellektdan foydalanish jadal rivojlanib bormoqda. [1,14]. Birinchi navbatda sun'iy intellektning nima ekanligi va u bizga nima berishiga alohida to'xtalishimiz lozim. Sun'iy intellekt - insonning bilim va ko'nikmalariga taqlid qilish imkonini beruvchi (shu jumladan, mustaqil ravishda o'rganish va yechimlarni izlash) hamda aniq vazifalarni bajarishda inson aqliy faoliyati natijalari bilan taqqoslanadigan natijalarni olish imkonini beradigan texnologik yechimlar majmuidir. Neyron tarmoq - mashinaviy o'qitish usullaridan biri bo'lib, biologik organizmning neyron bog'lamalarini tashkil etish va ularning o'quv uslublari, afzalliklari va akademik ko'rsatkichlarini tahlil qilishi mumkin. Ushbu yondashuv talabalarga o'z tezligida o'rganishga va o'zlarini eng qiziqtirgan mavzular va mavzularga e'tibor berishga yordam beradi. Natijada, talabalar ko'proq qiziqishadi, g'ayratli bo'lishadi va ma'lumotni yaxshiroq eslab qolish ehtimoli ko'proq bo'ladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari sun'iy intellektga asoslangan ta'lim tizimlaridan oqilona va samarali foydalanishlari natijasida o'quvchilarning o'quv uslubiga moslashishi, ularning rivojlanishini kuzatishi va qiyinchiliklarni yengishga yordam beradigan maqsadli ko'rsatmalar berishi, bundan tashqari, sun'iy intellektga o'qituvchilarning istalgan joydan kirishi mumkinligi, bu esa ta'limni yanada qulay bo'lishiga olib kelishini anglab yetishlari uchun ma'lumotlar bazasini muntazam ravishda yangilab borishlari maqsadga muvofiq bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2020 - yil 5-oktabrdagi "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 6079-sonli farmoni va 2021-yil 17-fevraldagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora tadbirlari to'g'risida"gi 4996-son qarori ushbu sohadagi ishlarni bir tizimga solish va tashkillashtirish imkonini berdi. Jumladan, "Sun'iy intellektga tayyorlik indeksida O'zbekiston Respublikasi o'rnini yaxshilash bo'yicha choratadbirlar dasturi" tasdiqlandi. Unda iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada, davlat boshqaruvi tizimida SItexnologiyalarini ishlab chiqish va ulardan foydalanish, qishloq xo'jaligi, energetika, sog'liqni saqlash, elektron hukumat sohalariga mazkur texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilgan.

Metodologiya

Mazkur maqola nazariy-tahliliy yo'nalishda ishlab chiqilgan bo'lib, unda empirik tadqiqot metodlaridan foydalanilmagan. Tadqiqot metodologiyasining asosiy komponentlari ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy taqqoslash, konseptual umumlashtirish hamda tizimlashtirishdan iborat bo'lib, SI ning ta'limdagi o'rni, afzalliklari bilan izohlanadi.

Mazkur tadqiqot bo'yicha Macк A. A, Karimova N.M. Iskanarov Sh.S va boshqalarning ilmiy ishlari va maqolalarini eslatib o'tish maqsadga muvofiqdir. Faollik aqliy, hissiy va nutqiy kabi uch ko'rinishdan iborat. Til o'rganish ijobiy hissiyotlar - hissiy quvonch va aqliy rivojlanish keltirgandagina faollik o'sib boradi. [2,144]. Texnologiya va SI asrida til o'rganuvchilarining faolligini yangi yo'nalishlarda oshirish mumkin. Til materiallarini to'g'ri tuzish va ularni

o‘quvchilarning yoshi, qiziqishlariga mos holda qo‘llash faollik darajasiga bevosita ta’sir qiladi. Avvalgi tadqiqotlar faollikni oshirish uchun bir qancha usullarni tavsiya etadi: xorijiy tilda so‘zlashganda xato qilishdan cho‘chimaslik, qiyinchilikni yengish, o‘quvchi nutqining uning shaxsiy hayotiga daxldorligi, darslarda o‘quvchi-o‘quvchi, o‘qituvchi-o‘quvchi, o‘qituvchi-sinf, o‘quvchi-sinf kabi turli yondashuvlarni qo‘llash, musobaqalar va o‘yinlar o‘tkazish kabilar faollikni kuchaytirish omillaridandir.

SI xorijiy tillarni o‘qitishda o‘qituvchilarga qator yengilliklar, o‘quvchilarga esa yangicha yo‘nalish va mazmun yaratmoqda. Ushbu imkoniyatlar orasida SI tomonidan boshqariladigan dasturlar va chat botlar bevosita til o‘rganuvchilarining faolligiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Sun’iy intellekt ta’limga sezilarli ta’sir ko‘rsatadigan yana bir soha-bu o‘quv o‘yinining rivojlanishidir. Sun’iy intellekt algoritmlari talabalarni tanqidiy fikrlashga va muammolarni hal qilishga majbur qiladigan juda qiziqarli va interaktiv o‘yinlarni yaratishi mumkin. O‘yinga asoslangan ta’lim talabalarga o‘rgangan narsalarini real ssenariylarda qo‘llash imkoniyatini beradi, ularni ijodiy fikrlashga va amaliyot orqali o‘rganishga undaydi.

Sun’iy intellekt ta’lim uchun ko‘plab potensial afzalliklarga ega bo‘lib jumladan, baholash va fikr-mulohazalarning samaradorligi va aniqligi yaxshilanadi, har bir talaba uchun Individual trening o‘tkaziladi, talabalar uchun qulaylik yaratadi va ularning faolligini oshiradi hamda motivatsiyasini oshiradi. Sun’iy intellektning ta’limga qo‘shilishi bizning o‘rganish va o‘qitish uslubimizda yangiliklar olib kirish va inqilob qilish imkoniyatiga ega. Sun’iy intellekt talabalarga shaxsiylashtirilgan o‘quv tajribalarini, aniq va samarali baholarni, maqsadli qo‘llab-quvvatlash va fikr-mulohazalarni taqdim etishi mumkin.

Muhokama

Hozirgi davrda ta’lim tizimining rivojlanishida sun’iy intellekt (AI) texnologiyalarining joriy etilishi eng dolzarb masalalardan biridir. Dunyo miqyosida raqamli transformatsiya jarayonlari barcha sohalarda, xususan, ta’limda ham chuqur o‘zgarishlarni olib kirmoqda. Sun’iy intellekt o‘quv jarayonini baholashni avtomatlashtirish, o‘quvchilarning ehtiyojlariga mos ta’limni tashkil etish va o‘qituvchilar faoliyatini yengillashtirishda muhim o‘rin tutmoqda. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, O‘zbekiston Respublikasi ham “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ta’limda zamonaviy raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, shu jumladan sun’iy intellektdan samarali foydalanish yo‘nalishida izchil ishlarni amalga oshirmoqdaSun’iy intellekt tushunchasi va ta’limdagi roli. Sun’iy intellekt (AI) - bu kompyuter tizimlari tomonidan inson tafakkuriga xos bo‘lgan o‘rganish, tahlil qilish, qaror qabul qilish kabi funksiyalarni bajarish qobiliyatidir. Ta’limda SI o‘qitish jarayonini avtomatlashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash, shaxsiy o‘quv yo‘nalishlarini shakllantirish imkonini beradi.

Sun’iy intellekt asosida o‘qitish texnologiyalari. AI yordamida o‘qitish texnologiyalari adaptiv o‘quv tizimlarini yaratish imkonini beradi. Misol uchun, har bir o‘quvchining o‘zlashtirish darajasi tahlil qilinadi va unga mos topshiriqlar taklif etiladi. Bu jarayon “learning analytics” va “adaptive learning” tamoyillariga asoslanadi. Sun’iy intellekt o‘quv jarayonini kuzatadi, o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishlari va xatolarini tahlil qiladi. Shunga asoslanib,

tizim har bir o‘quvchiga individual – ya’ni moslashtirilgan (adaptiv) o‘quv yo‘nalishini shakllantiradi. Bunday tizimlar “adaptiv o‘quv tizimlari” (adaptive learning systems) deyiladi[1].

AI yordamida o‘qituvchi faoliyatini avtomatlashtirish AI tizimlari o‘qituvchining kundalik ishlarini yengillashtiradi. Masalan, testlar yaratish, baholash, o‘quvchilar faoliyatini tahlil qilish kabi jarayonlar avtomatik tarzda amalga oshiriladi. Natijada o‘qituvchi ko‘proq pedagogik va ijodiy faoliyatga e’tibor qaratadi. Sun’iy intellekt texnologiyalari zamonaviy ta’lim tizimida o‘qituvchining kundalik faoliyatini yengillashtirish, o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish va boshqaruvni avtomatlashtirishda muhim rol o‘ynamoqda. AI asosidagi tizimlar o‘qituvchilarning ma’muriy, tashkiliy hamda takroriy vazifalarini bajarishda yordam beradi va ularning asosiy e’tiborini pedagogik, tahliliy hamda ijodiy faoliyatga qaratish imkonini yaratadi. Xususan, sun’iy intellekt vositalari yordamida test topshiriqlari, oraliq va yakuniy baholash jarayonlari avtomatlashtirilmoqda. Bu jarayon o‘quv dasturining mazmuni, o‘quvchining bilim darajasi va o‘zlashtirish tezligiga mos tarzda individual topshiriqlarni shakllantirish imkonini beradi. Natijada, baholash jarayoni inson omilidan kamroq ta’sirlanadi va obyektivlik darajasi oshadi.

Bundan tashqari, AI tizimlari o‘quvchilarning faoliyatini real vaqt rejimida tahlil qiladi, ularning darsdagi faolligini, topshiriqlarni bajarish tezligi va xatoliklarini aniqlaydi. Ushbu tahlil natijalari asosida o‘qituvchi o‘quvchilarning individual rivojlanish dinamikasini kuzatib, o‘qitish metodikasini moslashtirish imkoniga ega bo‘ladi. Shuningdek, AI tizimlari yordamida yaratilgan analitik modullar o‘qituvchiga o‘quvchilarning umumiy natijalari, kuchli va zaif tomonlari haqida chuqur statistik ma’lumot beradi. Bu esa ta’lim sifatini oshirish, shaxsga yo‘naltirilgan o‘qitish modelini qo‘llash hamda pedagogik qarorlarni ilmiy asosda qabul qilish imkoniyatini kengaytiradi. Umuman olganda, sun’iy intellekt tizimlarining ta’limdagi joriy etilishi o‘qituvchini almashtirmasdan, balki uning faoliyatini raqamli yordamchi sifatida qo‘llab-quvvatlaydi. Natijada o‘qituvchi ko‘proq strategik, kreativ va tarbiyaviy vazifalarga e’tibor qaratadi, bu esa o‘qitish jarayonining sifatini va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. AI asosida baholash, monitoring va tahlil Sun’iy intellekt o‘quvchilarning bilimlarini doimiy ravishda tahlil qiladi, ularning rivojlanish dinamikasini kuzatadi. Bu nafaqat baholash jarayonini tezlashtiradi, balki xolislikni ham ta’minlaydi. Sun’iy intellektning ta’limdagi o‘rni va maqsadi, shuningdek, uni ushbu sohada amalga oshirishning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, bugungi kunda ta’lim sohasiga ham sun’iy intellekt boshqa sohalar kabi shiddat bilan kirib kelayotganligi va undan o‘quvchi-yoshlarga ta’lim tarbiya berishda samarali foydalanish orqali ularning bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirishning yengilliklari va afzalliklari, dars jarayonlari qiziqarli va zamonaviy vositalardan keng foydalangan holda tashkil etilishi hisoblanadi.

Xulosa

[1] Маск А. А. Способен ли искусственный интеллект повысить интеллект человека? //URL: https://elibrary.ru/item.aspid=29167840/ адаптивное обучение - / URL: https://ru.QVE.Wikipedia

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, Sun’iy intellektning rivojlanishi natijasida oliy ta’lim muassasalarida sun’iy intellekt bo‘yicha malakali mutaxassislar tayyorlanadi, sun’iy intellekt, robototexnika va boshqa ustuvor yo‘nalishlar bo‘yicha ta’lim beruvchi o‘quv markazlari ko‘payadi, sun’iy intellekt yo‘nalishida faoliyat yurituvchi IT-kompaniyalar soni ortadi hamda sun’iy intellekt asosida yaratilgan dasturiy mahsulotlar va ko‘rsatilgan xizmatlarning hajmi oshadi, sohadagi ilmiy darajaga ega mutaxassislar soni ortadi, ilmiy xodimlar (tadqiqotchilar) faoliyatiga (ilmiy nashrlardan tashqari) yangi mezonlarni qo‘llash orqali ularni baholash samaradorligi oshiriladi, aholi keng qatlami sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar hamda sun’iy intellektni qo‘llagan holda ko‘rsatiladigan raqamli davlat xizmatlari ulushi va ularning shaffofligi oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 14 oktabr “Sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030 yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ358-son qarori
2. Маск А. А. Способен ли искусственный интеллект повысить интеллект человека? //URL: https://elibrary.ru/item.aspid=29167840/ адаптивное обучение - / URL: https://ru.QVE.Wikipedia /
3. Царев Р. Ю., Тынченко С. В., Грисенко С. Н. Современные проблемы адаптивного образования // Наука и образование с использованием ресурсов информационно - образовательной среды. - 2016. - № 5.; URL: http://scienceeducation.ru/ru/article/viewid=25227
4. Ольга Тараканова. Что такое адаптивное обучение и почему оно меняет наши школы, университеты и даже онлайн-курсы / / knife - 2018 / / URL: https://knife.media / адаптивное образование.